

Za Slovenijo samo pa določa prosvetni program:

1. V prihodnjem šolskem letu se vrše po vseh krajih Slovenije, kjer so srednje šole in učiteljska, ciklični domovinoznanstveni tečaj v srbohrvaščini za srednješolske profesorice. Predavali bodo trije rotni Srbi oziroma Hrvati o srbohrvaščini (jezik in slovnost), o zemljepisni in zgodovinski ter etnografskih posebnostih naše države. Posejanje teh tečajev (vsak dan 1 uro) bo obvezno.

2. Počitniški domovinoznanstveni tečaj za učitelje ljudskih in meščanskih šol v Ljubljani, Kranju, Novem mestu, Metliki, Kočevju, Krškem, Litiji, Brežicah, Celju, Šoštanj, Slovenjgradcu, Mariboru, Ptuj, Lutomeru in Murski Soboti. Poleg domačega učiteljstva se računa na vsak tečaj po 20 udeležencev. Vsak tečaj, ki ga bodo vodili srbski učitelji, bo trajal po 1 mesec.

3. Preosnuje se v znanju jugoslovenske narodne pesmi ves pouk v petju. Predvsem odide na študijsko potovanje po naši državi učitelj-skladatelj Emil Adamič, da prouči našo narodno pesem in nabere potrebni material za šolsko uporabo. Naravnata se dva štirinajstdnevna počitniška tečaja (1 v Ljubljani, 1 v Mariboru) informativnega značaja. Za vsak tečaj se določi po 30 udeležencev. Na ljubljanskem konservatoriju študirajo 7 učiteljev in učiteljic, ki po končanem študiju prevzamejo pevski šolski pouk. Učiteljskiščinom v Ljubljani se dovoli hospitacije v šoli »Glasbene Matice«. Privatni pevski šoli Družovičevi v Mariboru, kjer hospitirajo mariborski učiteljskiščini, se doli naloza, da izobrazijo v 80 učnih urah v petju učence mariborskih ljudskih in meščanskih šol. Enako nalogo prevzame glasbeni zavod v Ptuj.

4. V šolskem letu 1921/22 se osnuje v Ljubljani in Mariboru vsetni tečaj za izobrazbo meščanskošolskega učiteljstva vseh treh skupin. V oba tečaja bo sprejetih 40 učiteljev in 20 učiteljic. Za vse udeležence bo srbohrvaščina obvezna.

5. Šesttedenski počitniški tečaj za učiteljice ročnih del na tehniški srednji šoli v Ljubljani (slovenske, srbske, hrvatske narodne vezenine). V tečaj bo sprejetih 12 udeležencev.

6. Na istem zavodu šesttedenski počitniški tečaj za izobrazbo učiteljev rokotvornega pouka. V tem tečaju se bo vadilo 12 udeležencev v obdelovanju lesa in v pletenju.

7. Dva počitniška štiritedenska tečaja za telovadne učitelje in učiteljice v Mariboru in v Ljubljani. (Za vsak tečaj po 40 udeležencev.) Določita se dve ustanovi za obisk telovadne šole v Prazi za dva ljudskošolska učitelja, da se izobrazijo dobri telovadni učitelji, ki nam jih tako primanjkuje, da se ne morejo zasedeti razpisane službe.

8. Nove učne knjige (jezikovni pouk) za vse kategorije šol. Delo za ljudskošolske čitanke je že popolnoma organizirano in uspešno napreduje; nove čitanke za srednje šole so tudi že v delu. Osnovna učna knjiga za srbohrvaščino je v rokopisu že gotova. Delo nadaljuje posebna anketa.

9. Določijo se primerna vsota za izdajo propandnih in umetniško-vzgojnih spisov in izdani, ki naj dosledno izvajajo: ne vsiljujejo — enotnost in jedinstvenost naše kraljevine ter naroda Srbov Hrvatov in Slovencev.

10. Za umetniško-nacionalne šolske prireditve z vzgojevalno in izobraževalno

tendenco, se določijo primeren znesek v svrhu podpor in nagrad, pravtako se določi večja vsota za nobilitate nepismenosti.

11. Za ustanovitev višje pedagoške šole v Ljubljani se določi znesek, ki naj omogoči izvedbo pripravljanih del in študij. Temelj temu znanstvenemu zavodu postavlja snovanje centralne učiteljske knjižnice v Ljubljani.

12. Za obisk višje pedagoške šole v Beogradu od šolskega leta 1921/22 naprej se določijo 10 ustanov za ljudskošolsko učiteljstvo.

Tak je prosvetni program. Upamo, da ga bo mogoče izvesti, ker mu tako ministrstvo prosvete v Beogradu kakor pristojno poverništvo v Ljubljani zagotavlja vso materialno in moralno podporo. Brez dvoma ga pozdravi učiteljstvo z navdušenjem in iskreno voljo, da se hoče o naša dela, ki jih odloženo nemo, lotiti z energijo in ga izvesti z dosledno vztrajnostjo. Docentom in udeležencem gotovo ne bo samo do honorarjev in podpor, ki jim jih zagotovi proračun, temveč bodo vsi svoje delo in pridobitve obračali v občo blaginjo: velike denarne žrtve ki jih nakaže v ta namen država, naj donesó vsestranske koristi!

Vse naše šolstvo se razmahne v novem, mladem poletu narodne in državne misli na korist vsemu narodu, na čast, moč in veličino domovine!

O našem podrobnejem narodnem delu.

Iz naroda smo izšli in naš poklic nas zopet tesno združuje z njim. Raztreseni po najbolj oddaljenih gorskih vaseh vršimo svoje vzvišeno naloge, širimo kulturo med narodom. Najidealnejši je naš poklic. Nihče ne vidi našega dela in trošenja, hore malo priznanja na pretemamo od naroda samega, ki smo mu v veliko podporo. Kratkovidneže stelejo vse naše delo samo po uradnih urah, ki jim jih je premalo in nam očitajo prevelik del prostega časa.

Podeželski učitelji vrše nabrojeni malenkosti v narodovo korist dan za dnevni in če našteemo vse to, bodo pač videli naše delo tudi izven šolskega časa. Potrebno se mi zdi to danes malo orisati, zlasti ker se nam tako rado očita naše »velikanske« plače.

Večina podeželskih učiteljev talnikite seveda brezplačno pri naših slavnikih, kr. šol. svetih, ker bi sicer ostalo vse delo komaj še na papirju. Imenujte mi samo en kr. šol. svet, ki uraduje po predpisu s šolskimi zamudami! Koliko nepotrebneza nisanja ima voditelj z raznimi urgencami zaradi naročil in popravi s kr. šol. svetih. Predsedniki so skrajno nezaupljivi proti nam — za vsak vinar se treselo boli kot če bi šlo iz njihovega. Kolikokrat zalagamo sami zaradi ljubega reda in kolikokrat pisarimo le zato, da ne zastaja delo. Vse to se vrši v veliko olajšavo višim šol. oblastem ki nam pa tega nikoli ne priznajo. Če bi začeli n. pr. enkrat s »pasivno rezistenco« bi se gromadilo delo na okr. šol. svetih, to jih lahko zagotovimo.

Če pridejo razne naredbe v »Uradnem listu« in jih podeželski župani ne razumejo, smo mi prvi, ki tolmačimo. Oblasstva, društva in ne vem kdo vse iščejo pri nas najrazličnejših informacij seveda vsi brezplačno, toda točno in zelo nujno.

Nedelje uživajo meščani po volji božji, pri nas na deželi so pa to dnevi

Med pripovednimi spisi nosi zastavo Milčinski — s svojimi »Batalci«. Temu se pa vredno pridružujejo starejši in mlajši pripovedovalci in zares bi bilo preveč, da naštevam vsakega posebej. Vzemite knjigo v roke, pa jo berite z učenci sami in videli boste, ali uraja vsebina ali ne — vam in učencem!

Kar na dan zvezkom posebno vrednost je snov iz realij. Iz zemljepisja in zgodovine smo bili po razsulu Avstrije učitelji nakrat postavljeni na prazno: odkod naj zajemamo snov za pouk o naši domovini.

Že ta dva zvezka pa imata toliko snovi iz omenjenih dveh predmetov, da stoji učitelj nakrat pred polno skledo in da ne pride v zadrego odkod naj zajema snov, da jo učencem poda.

Celo toliko je je da ni mogoče, da se vse, kar tako meni nič tebi nič učencem poda — kar preobširna je. Opravičevati se more ta obilica le s stališča, da naj po da knjiga ne samo učencem, ampak tudi učiteljem zadosti snovi, da mu je nikdar ne zmanjka.

Že z ozirom na samo ta dva predmeta, zemljepis in zgodovina, je pravi greh, če trapijo ponekod učence še vedno s starimi berili, ki smo jih imeli po

delu. Opravičbe, prošnje, pritožbe, olajšave in vse šolo zadevaloče stvari se vrše le ob nedeljah. Za tem prihajajo najrazličnejše stvari: Eden bi rad prošnjo za prostitev od otrože vaje, drugi prosí, da se mu pošlje civilna obleka nazaj, tretji pride s čekom kake ameriške banke in ne ve kam z njim, četrti te zaupno vpraša, če grede že res Taliani k nam peti pride s francoskim pismom in prosí, da bi navedel, »kaj više netri«, stara nepismena ženica ti pomoli s tresočo roko pismo sinu — Amerikanca in te prosí, da ti ga prečitaš in odpišeš. Ko ti narekuje pismo, toži o vseh svojih mukah in solze ti zalivaio v eno mer. Sedmi robanji in te hoče učiti šolskih postav. Vso vojno zgodovino ti daje in vse fronte ti znoši na tapet in konec je v ostudnem zabavljanju na Jugoslavijo, Škrice in Srbe... Vprašam ga po davkih. Sedaj se vlije nova ploha osovk na uradnike, ki jih je preveč in nič ne delajo ampak samo zahtevajo nove plače. Ko ne odneham z vprašanjem po višini plačanega davka, pove, da plača velikansko vsoto 26 kron na leto. Mine me potrohente in rečem mu: »Kaj dobite danes za 26 kron?« »Liter vina.« se glasi odgovor. Nato mu čitam laz levite, rekoh: »Priatelji, za liter vina vam daje država vse kanone in vso vojsko vse železnice in pošto, vse kasarne, bolnice in šole, vse uradnike, ministre, poslance, profesorje in uradnike, vse zdravniške in celo okrajno babico plačajo iz Vašega Javka. Če bi razdelili Vašo vsoto na vse te ljudi, ne pride na enega niti prah enega vinaria kamo li pol!« Dalje ne posluša, brez besed odide... Drugi je zopet republikanec in hoče kar čez noč republiko in zabavlja na vsa usta na »vlaške« ministre. Zopet moraš nanovo v boj in zagovarjati vse od kraja. Navsezadnje pa ti zabrusi: »Vi lahko zagovarjate, ki imate tako velike plače.« Položiš mu račun in ko vidi, da imaš prav, se iznova zakadi v tebe, da si preje vseeno shalal s 33 goldinarji, danes pa imaš tako plačo in še ne shajaš. Človek bi se včasih kar zjočkal nad tako nevednostjo ali zlobo. Če zagovarjaš interes države, si osovražen pri narodu, če na potegneš z njim v brezmejno neumnost si boljševik. Kratkot konec potegneš vedno ti. Če se preganja narod, ti odreče oblast zaščito če te na potrabi oblast te izda narod in se izzovarja, da si ga ti zapeljal. Lahko bi naštel kar imenoma več takih slučajev.

Danes je podrobno delo med narodom sila važna. Ljudstvo je popolnoma zmešano vsled raznih političnih dozodkov in zaradi brezvestne huiskarije, ki jo ugazna lahko kdor hoče in kolikor hoče. Če imaš pred seboj nametnega človeka, ki si da kaj dopovedati poidi vsemu zlu na dno. Razloži revolucijo, komunizem, anarhijo, pokaži jim ustroj železnice, pošt, uradov. Razloži potrebo šol in visokih šol-tehnik. Oriši položaj, če ne bi bilo inženjrijev in tvornic, zdravnikov, železnice... Zagotavljam te levih vspehov, če boš imel dovolj potrpljenja in opravka s nametnimi ljudmi. S posebno hudimi zabavljaci se da tudi oraviti. Ko mi je zadnjič v Zumberku nekdo pravil, da bodo dobili knetice puške, sem mu kratko povedal, da bi v slučaju kakega nemira prišlo par sto mož regularne vojske, ki bi ustrelila parkrat s kanoni in bilo bi konec in nemirov in njegove vsaj tudi. Korajža ga je hitro minila in bil je takoj pripravljen, da se z »enoj« pozdravi. Moji prijatelji je vprašal tudi kako bodo volili. »Mi smo za republiko.« se je glasilo enodušno. Hotel jim

ie malo stvar razložiti in malo, da ni začelo padati do niemu. Na istem potu me vpraša zopet drugi, kako naj voli. »Kakor hočeš,« sem mu rekel. Sedaj je bil ves zmešan in rekel mi je, da ne ve, kam bi, ker je toliko strank. Za demokrate ni, ker je bil v Ameriki in da je takrat vladal Mac Kinley, pa da so imeli z demokracijo »vražje komedije«. Vsač zagovor je odveč, tišči svoje in le vnet je za svoje pučko stranko. Navsezadnje me pa le vpraša kaka stranka je to? Človek bi mu prisolil tako, da bi ga srečala namet tako. S takimi malenkostmi se nam je boriti na deželi in to delo je najbolj nevaženo.

Za tiste, ki hočejo imeti lepši in boljši red imam dober domač recept. »Koliko časa ste zidali hišo?« »Leto dni.« »All ste dobili urejeno gospodarstvo kot ga imate danes?« »Kaj še, več kot deset let sem rabil, da sem si uredil na imam še dolž.« »Bog varuj sicer nesreče, ali povejte mi, v kolikem času bi vzorelo vse to?« »Oi križ božji, za pol ure sem berač!«

»Priatelji, vojna je trajala štiri in pol leta in v tem času se je samo streljalo, poživalo, morilo, kradlo, razdiravalo. Sami veste, da je laže požirati kot graditi in kako morete zahtevati, da bodemo imeli v tem kratkem času svobode že vse urejeno?« Vi ste rabili za ureditev svoje doma celih deset let, država s 13 milijoni prebivalcev na naj se uredi v par mesecih in pri tem dela še vsakdo kar se mu zliubi?«

Ni ga dneva, da nimamo posla s takimi stvarmi. S tistimi zabavljači, ki imajo posebno Srbe v želodcu, bi na opravičilo tako, da bi jih nabasal poln vlak in jih odpeljal v bogato Mačvo. Ko bi videli naši ljudje pravo Srbičvo, ne pa nesrečni Marindol, in razeledali tamošnje gospodarstvo ter uživali, ono ledo in iskreno srbsko gostoljubie, bi se osramozeni vrnili z vse drugimi mislimi. Tako bi jih bilo sram, da bi se ne upali več misliti na ono imenno, ki so ga imeli o svojih soplemenikih. Pri nas je premalo vstrajnosti in preveč laviranja. Dozdeva se mi, da smo velika ladja, ki se ugrize: enkrat gor, enkrat dol — kakoršna vlada, tako razpoloženje, zaradi tega pa trpi tisto, kar ne bi smelo trpeti — država.

Takoi po prevratu smo zamudili mnogo, da ne rečem vse. Takrat je bila krava potreba, da bi bili šli med narod in mu prav raztolmačili svobodo, ustroj države — povedali o naših državnih meah in še marsikaj. Mesto tega je stopta na dnevmi red politika, naša stara in neslavna in vsakdo je hotel napeljati vso vodo le v svoj mlin. Vsakdo bi bil moral z vsem delom priskočiti mladi Jugoslaviji v pomoč, a bilo je narobe — vsakdo je hotel mladi novorojenki vzetj še tisto malo, kar so ji naklonjene ročnice položile dne prvega decembra v nieno zibko. Ste li čitali sodne obravnave? »To je bilo takrat ko je propadla Avstrija,« tako je začel vsak obtoženec. Eni so kradli, drugi pa ratali in ratali kar naprej. Tisti pa, ki so mislili resno in prišli za delo so danes omrženi, ker so mislili pošteno. Med te spada tudi učiteljstvo, ki je začelo takoj z resnim delom v šoli in izven nje. Danes se nam to vračuje. Nočemo naštevati slučajev, ki govore žalostno zgodbe o tem. Tisto misel, ki smo jo imeli v začetku — to je misel dejanskega ujednjenja moramo realizirati dalje.

Božo Račić.

namenjena 3., 4. in 5. šolski dobi, je izšla v vseh treh številkah.

Prva številka posameznih stopenj izšla je že lani, druge izšlo so letos.

Rapetova in Fleretova zimska številka pa je vsaka sama za se tako obširna knjiga, da zadošča njena tvarina v sili tudi za celo leto.

V roke sem vezel najprvo Rapetova dva zvezka: 2. in 3. številko — tedaj Zimo in Pomlad.

Sedaj sem pa zares v zadregi, kaj naj iz teh dveh zvezkov hvalim kot največjo vrline — ali preiščljenost in marljivost, s katero je tovariš Rape izbiral snov, ali dovršenost oblike, v kateri so nosamezni sestavitelji snov podali!

Oton Župančičeve nad vse ljubke, večinoma v otroško šaljivem tonu pisane pesemce so prava naslada celo za odrasle! Pa Golar in Maister in Gangl s svojimi resnimi proizvodni, pa Žgur in Rapè, ta s svojimi srčkanih »Utrinki« — pa še in še!

Tu je zbrane toliko zares krasne, v otroškem duhu pisane poezije, da mora človeku igrati duša. Samo eno: v tretji številki je več pesmic, ki so bolj primerne nižji šolski dobi kakor tej.

šolah še v avstrijski dobi. Ako hočemo, da učenci dobro poznajo našo domovino, potem je naša dolžnost, da krenemo voz zemljepisnega in zgodovinskega pouka odločno v čisto nov tir, kar zahtevajo od nas opravičeno tudi šolske oblasti. Da pa je to mogoče, mora imeti učitelj v rokah potrebno sredstvo in to je učna knjiga. Brez te se bo učitelj pri pouku največkrat brezuspešno trudil.

Vrh vse obilice te snovi je pa podana ta snov največkrat v mojstrski obliki, kar zna prav posebno Rape. Njegovi »Glasovi iz davnih dni« in »Po trpljenju k svobodi« — sta spisa, ki nam podajata zgodovino v taki obliki, da jo je mogoče izvajati tudi na otroškem odr. Skrljevo »Zvezdokaznanstvo« je tudi prav otroškemu duhu podana snov. Pa — še in še!

Berite sami! In obdelajte snov sami!

Iz zemljepisja mi ne ugaja samo to, da so nekateri sestavki, ki so samo lokalnega pomena, kakor »Postojnska jama«, gorenji tek Save in še drugi — tako do zadnje podrobnosti spisani, ki jim ne more slediti niti učitelj, nikar pa učenci. Ti naj se prihodnjič preurede.

Slabe sestavke je lahko na prste štetj — in eden takih je spis o ljublan-

skem barju. Take sestavke naj pišejo samo taki, ki v kraju žive. Zato na se na spisu o »Sveti gori« vidi, da jo je opisal z vsjo ljubeznijo Pavle Plesničar. Elza Kukovčeva podaja tudi dober spis o Ptuj — pa se mi zdi, da je bolj primeren najvišji stopnji, kakor pa srednji.

Sploh bi mislil, da naj bo pri zgodovinskem pouku v ljudski šoli kar najmanj številka.

Snov iz prirodopisja je vzeta v veliki meri iz II. in III. berila. Prav! Saj je mnogo prav dobrih sestavkov — kar pa je pomanjkljivih naj se v prihodnje pre naredere.

Z vsjo odločnostjo trdim, da bi moral »Šolski list« v vsako šolo in v vsako hišo! S pridom ga bo čital vsak, ki se zanima za vprašanja, ki obravnavajo našo domovino v prirodnem zemljepisnem in zgodovinskem oziru.

In napake? Da — tudi teh je. Vendar pa so največkrat malenkostne in bi sploh tvorile poseben kapitel zase, s katerim pa bi tale črtica preveč narasla in bi izgubila na veljavi.

V eni prihodnjih številka »Tovariša« se hočem dotekniti Černejeve in Fleretove stopnje.